

Research Paper

The role of handicraft cooperatives in empowering the women of Qeshm Global Geopark

Farzaneh Haghghat ghahfarokhi^{1*}, Amir Abbas Najafipour²

1. PhD in Tourism Management, Department of Tourism, Bam Higher Education Complex, Kerman, Iran

2. Member of the faculty of Tourism Department, Bam Higher Education Complex, Kerman, Iran

Received: 2023/01/15

Revised: 2023/12/09

Accepted: 2023/12/11

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jzvj.2024.31462.3962](https://doi.org/10.30495/jzvj.2024.31462.3962)

Keywords:

geopark, empowerment, Handicrafts, Women, Qeshm

Abstract

Introduction: Qeshm Global Geopark, as a tourism destination that has expressed cooperation with economic activists of local community as one of its goals, has been able to create many opportunities for women's employment. According to this issue, the present research examines whether the development of tourism in the village of Borke Khalaf has empowered the women of the village through their active participation in handicraft production cooperatives, and what evidence and documentation are there in relation to the empowerment of women in the village of Borke Khalaf can be identified.

Methods: The method used in this research is a combination of observation methods, qualitative interview and memory protocol.

Findings The results of the research show that the development of tourism activities in Qeshm Geopark has been effective in empowering women in various economic, social, psychological and political dimensions. Employment in handicrafts cooperative has helped to reduce women's economic dependence on their husbands and gain financial independence, improve their social interactions and presence in national and international arenas, and their ability to do team work has grown significantly. They are proud of their native heritage by producing handicrafts of their region and using local clothes and are trying to introduce it more to visitors.

Citation: Haghghat ghahfarokhi F, Najafipour A. The role of handicraft cooperatives in empowering the women of Qeshm Global Geopark. Quarterly Journal of Women and Society. 2024; 15 (58): 31-48.

***Corresponding author:** Farzaneh Haghghat ghahfarokhi

Address: PhD in Tourism Management, Department of Tourism, Bam Higher Education Complex, Kerman, Iran.

Tell: 09133838195

Email: f.haghghat2020@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Considering the importance of gender equality and its inclusion in the fifth goal of the seventeen goals of sustainable development, the issue of women's empowerment has gained special importance in recent years. The tourism industry, as an industry that provides women access to job opportunities and economic participation, has played an important role in empowering women. Qeshm Global Geopark, as a tourism destination that has expressed cooperation with economic activists of local community as one of its goals, has been able to create many opportunities for women's employment. According to this issue, the present research examines whether the development of tourism in the village of Borke Khalaf has empowered the women of the village through their active participation in handicraft production cooperatives, and what evidence and documentation are there in relation to the empowerment of women in the village of Borke Khalaf can be identified.

Methods

The present research chooses a qualitative methodology based on the interpretative approach. The sample size was selected based on the fact that people have experience working in handicraft cooperatives and have enough time to answer the questions as well as personal desire. This group of women was selected as the informants of the research and the in-depth interview with them continued until theoretical saturation was reached. The method used in this research is a combination of observation methods, qualitative interview and memory protocol. Due to the sensitivity of the topic, the interviews were conducted in a friendly atmosphere and in the form of dialogue at the cooperative store of the village handicrafts, so that the existing conditions can be better touched and more facts can be obtained. In this regard, no note-taking or audio recording was done during the interviews so that the local

community could answer the questions more calmly and away from anxiety. Although with this method, parts of the interview may be forgotten, but the most important parts were memorized.

This style of observation does not have a specific structure and the researcher observes everything he can during his presence and connects his observation and perception of a small group to the whole group. In general, communicative and non-communicative patterns are observed through this method. According to the available time and conditions, the non-participatory observation method was chosen for this research. The researchers witnessed the participation of women in the handicraft store, but the reasons and motivations for their participation were not determined by observation. Therefore, during the interviews, it was discussed about their motives for participating in the handicraft store. In the interview process, general information about the study and the way of the interview were first stated, and the conversation started with indirect and preliminary questions so that the interviewees would not feel anxious and worried. Also, during the interview, no voice was recorded, no notes were taken, and no mobile phone was used to take photos or videos. The place of interview was chosen in the handicraft store of the village, which was a familiar place for women and they felt more comfortable there. In order to document the data during the research process, the memory protocol method was used after the interviews. This method has the ability to remember and take notes with possible details about the observations. In taking notes, we try to answer questions such as what, when, where, who, and how, and all the notes are recorded without any distortion and immediately after conducting the interviews.

Findings

Barka-Khalaf village cooperative is one of the most successful cooperatives on the island, which, in addition to its good management and organization, its proximity to the Star Valley geosite has also influenced its success. In such a way that long ago and before the establishment of this cooperative, women used to sell their handicrafts to tourists, especially during holidays such as Nowruz. Mrs. Rezvani, the director of handicraft cooperative, pointed out that handicraft production is a part of the lifestyle of local people and a good opportunity for women to earn independent income. Even women who are teachers prefer to do needlework and handicrafts in their free time. produce different From the observations, it seems that he is satisfied with working in the cooperative. Another important topic for most of the interviewees is the opportunity to participate in annual handicraft exhibitions in Tehran, Shiraz and Kish. The trip gives the women the opportunity to get different ideas for their artwork as well as orders for the production of handicrafts. After conducting interviews and finding documentation of the women's empowerment process, we tried to determine the dimensions related to it. The women of Barka Khalaf village had established their own business with the help of the SGP project, and now, after several years and the end of the financial support of the project, they were running their business sustainably and trying to take small steps to change the society. Take their village. It seemed that the cooperation and activity with the cooperative is satisfactory for the women of the village, as one of the interviewees stated, after completing her university education in the city, she returns to the village and starts her cooperation with the handicraft cooperative, or even Some working women prefer to devote their free time to this work. The decision of what kind of products to produce is based on the taste, ability and experience of women and customer feedback. By selling each product, its

producer will benefit directly, which instills a sense of independence and empowerment in women and increases their self-esteem.

Discussion

The results of the research show that the development of tourism activities in Qeshm Geopark has been effective in empowering women in various economic, social, psychological and political dimensions. Due to its positive performance, this cooperative was able to act as a model for women in other villages of the island. Also, the managers of the Geopark emphasized the alignment of the activities of these cooperatives with the fifth goal of development, which deals with the issue of gender equality, and in this regard, they implemented educational programs for women in other villages.

Conclusion

Employment in handicrafts cooperative has helped to reduce women's economic dependence on their husbands and gain financial independence, improve their social interactions and presence in national and international arenas, and their ability to do team work has grown significantly. They are proud of their native heritage by producing handicrafts of their region and using local clothes and are trying to introduce it more to visitors. The economic empowerment of women means, first of all, creating employment for them to reduce their economic dependence on their husbands and to gain financial independence. The existence of handicrafts cooperative in the village of Barka-Khalaf and the direct and indirect cooperation of the women of the village with this cooperative caused them to be less economically dependent and to be able to provide the necessities of their families with the income from the sale of products. According to their knowledge of the fields of activity in the tourism sector, some of them were thinking of creating other businesses in

the field of tourism, such as establishing a residence.

Project. This research is not in conflict with personal or organizational interests.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

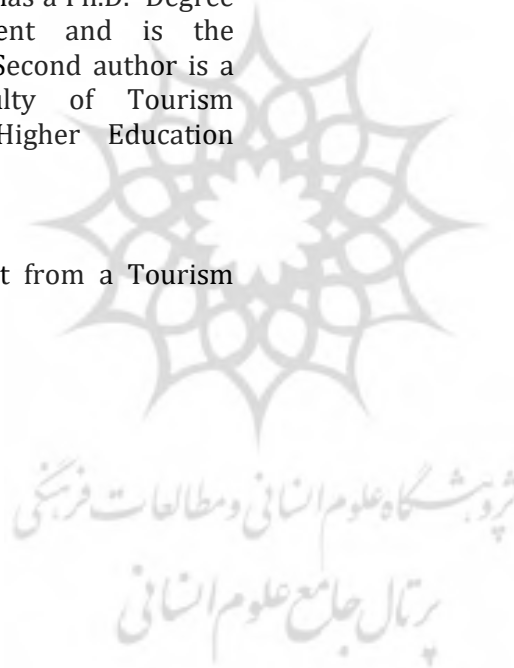
All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Tourism Project. The first author has a Ph.D. Degree in Tourism management and is the responsible author; the Second author is a member of the faculty of Tourism Department in Bam Higher Education Complex.

Conflicts of interest

The article is an excerpt from a Tourism

مقاله پژوهشی

نقش تعاونی‌های صنایع دستی در توانمندسازی زنان ژئوپارک جهانی قشم

فرزانه حقیقت قهفرخی^{۱*}، امیرعباس نجفی پور^۲

۱. دکتری مدیریت گردشگری، استاد مدعو گروه گردشگری، مجتمع آموزش عالی بم

۲. عضو هیات علمی گروه گردشگری، مجتمع آموزش عالی بم

چکیده

هدف: ژئوپارک جهانی قشم به عنوان یک مقصد گردشگری که همکاری با فعالین اقتصادی جامعه محلی را از اهداف خود بیان کرده است توانسته فرصت‌های زیادی را برای اشتغال زنان ایجاد کند. با توجه به این موضوع، پژوهش حاضر بررسی می‌کند که آیا توسعه گردشگری در روستای برکه خلف باعث توانمندشدن زنان روستا به واسطه مشارکت فعال آنها در تعاونی‌های تولید صنایع دستی شده است و چه شواهد و مستندات در رابطه با توانمندسازی زنان در روستای برکه خلف می‌توان شناسایی کرد.

روش: روش مورد استفاده در این پژوهش ترکیبی از روش‌های مشاهده، مصاحبه کیفی و پروتکل حافظه است. مکان اجرای پژوهش روستای برکه خلف در جزیره قشم می‌باشد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که توسعه فعالیت‌های زمین گردشگری در ژئوپارک قشم در میزان توانمندسازی زنان در ابعاد مختلف اقتصادی اجتماعی روانی و سیاسی تاثیرگذار بوده است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۵

تاریخ داوری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jzv.2024.31462.3962](https://doi.org/10.30495/jzv.2024.31462.3962)

واژه‌های کلیدی:

ژئوپارک، توانمندسازی، صنایع دستی، زنان، قشم

* نویسنده مسئول: فرزانه حقیقت قهفرخی

نشانی: دکتری مدیریت گردشگری، استاد مدعو گروه گردشگری، مجتمع آموزش عالی بم، ایران

تلفن: ۰۹۱۳۳۸۲۸۱۹۵

پست الکترونیکی: f.haghighat2020@gmail.com

مقدمه

بر پایه تعاریف یونسکو، ژئوپارک به یک محدوده جغرافیایی مشخص اطلاق می‌شود که دارای چند پدیده ویژه و زیبای زمین شناسی است. در یک ژئوپارک ممکن است جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، هنری و تاریخی خاصی وجود داشته باشد که در مجموع بتواند روی اقتصاد منطقه تاثیر قابل توجهی بگذارد. یکی از اهداف ژئوپارک‌ها جلب مشارکت و همکاری جامعه محلی در امور مربوط به مدیریت و بهره برداری پایدار از سرزمین است. همچنین همکاری و همیاری جوامع محلی در حفظ و نگهداری میراث زمین شناختی، طبیعی و فرهنگی، راهکار و راهبردی موثر به شمار می‌رود که حاصل آشنا شدن مردم با ارزش میراث و پدیده‌های گوناگون محدوده ژئوپارک و نقش آنها در بهبود وضعیت زندگی شان است. در واقع ژئوپارک یکی از بهترین مدل‌ها برای نشان دادن همزیستی پایدار بین انسان و زمین است (۱) و جوامع محلی در جوار ژئوپارک یکی از جوامعی است که می‌تواند نقش مهمی در توسعه پایدار داشته باشد و مشارکت آنها منافع ویژه‌ای برای جامعه به دنبال آورد و گامی موثر در راستای گردشگری پایدار به حساب آید (۲).

با توجه به اینکه نیمی از جمعیت روستاها را زنان تشکیل می‌دهند و از طرفی گردشگری روستایی در اشکال مختلف خود در نواحی روستایی در حال ظهور است، عدم مشارکت و توانمندسازی زنان روستاها برای بهره‌مند شدن از مزایای توسعه گردشگری، پایدار بودن آن را با مشکل مواجه می‌سازد. زنان روستایی دسترسی کمتری به تحصیلات، شغل، درآمد و قدرت نسبت به مردان دارند. به منظور حداکثر کردن مزایای برای افراد محلی و کنترل داشتن آنها بر گردشگری، فعالیت‌های توسعه باید با هدف توانمندسازی آنها صورت گیرد (۳). مطالعات نشان می‌دهند که گردشگری به‌ویژه گردشگری روستایی می‌تواند فرصت‌هایی برای توانمندسازی زنان فراهم کند. زنان روستایی می‌توانند از مهارت‌های مرتبط با کشاورزی، خانه‌داری و صنایع دستی در گردشگری استفاده کرده و کمک زیادی به اقتصاد روستا در بلند مدت کنند. کسب و کارهای کوچک مقیاس با مالکیت محلی در نواحی روستایی فرصت‌های قابل توجهی برای مشارکت زنان فراهم می‌کند (۴). سازمان ملل در سال ۲۰۰۰ ارتقای برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان را در سطح گسترده‌تری یکی از اهداف کلیدی توسعه هزاره بیان کرد و سپس در سال ۲۰۱۵ با مطرح شدن اهداف توسعه پایدار نیز برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان به عنوان پنجمین هدف از اهداف توسعه پایدار بیان شد. شعار روز جهانی گردشگری در سال ۲۰۲۰ با عنوان "گردشگری و توسعه روستایی" تاکید می‌کند که گردشگری سبب توانمندسازی جوامع روستایی می‌گردد و فرصت‌های شغلی را به‌ویژه برای زنان و جوانان فراهم می‌کند.

توسعه ژئوتوریسم و ایجاد ژئوپارک‌ها در مناطق روستایی می‌تواند فرصت‌های شغلی، فعالیت‌های اقتصادی و منابع درآمدی جدید ایجاد کند و سبب تشویق جوامع بومی به تولید محصولات محلی و صنایع دستی شود. مطابق با چارچوب شبکه ژئوپارک‌های اروپایی (EGN) (۱) و

قوانین شبکه ژئوپارک‌های جهانی، تمامی ژئوپارک‌ها باید در مناطق روستایی ایجاد شوند. بنابراین ژئوپارک‌ها و ژئوتوریسم فرصت‌هایی برای توسعه روستایی به حساب می‌آیند که نرخ بیکاری و مهاجرت در مناطق روستایی را کاهش می‌دهند. بازدیدکنندگان از ژئوپارک‌ها با خرید صنایع و تولیدات بومی نقش مهمی در توسعه اقتصاد محلی ایفا می‌کنند و سبب صادر شدن این محصولات همراه با دانش بومی و احساسات سازندگان آنها می‌شوند (۵).

ژئوپارک جهانی قشم همانند سایر ژئوپارک‌های دنیا مکانی است برخوردار از جاذبه‌های زمین‌شناختی که مردم محلی نیز در محدوده آن زندگی می‌کنند و جهت کسب درآمد فعالیت‌های اقتصادی مختلفی انجام می‌دهند، کسب و کارهای بومی که سبب رونق اقتصادی جامعه محلی می‌گردد. از جمله این فعالیت‌ها، ایجاد تعاونی‌های مختلف صنایع دستی توسط زنان در جزیره قشم و فعالیت بانوان در آنها است. این اقدام همچنین در راستای تحقق پنجمین هدف از اهداف هفده گانه توسعه پایدار می‌باشد که به موضوع برابری جنسیتی می‌پردازد.

"در ژئوپارک جهانی قشم در ایران، یک تعاونی از زنان محلی مرکز بازدیدکنندگان دره ستارگان را اداره می‌کند. آنها صنایع دستی سنتی خود را نیز به نمایش گذاشته و می‌فروشند، مهارتی که طی نسل‌ها بین آنها منتقل گردیده است" (۶).

این پژوهش به بررسی چگونگی مشارکت زنان و فرآیند توانمندسازی آنان در ژئوپارک قشم می‌پردازد. محققین در پژوهش حاضر سعی در پاسخ به این پرسش دارند که آیا توسعه گردشگری در روستای برکه خلف باعث توانمندشدن زنان روستا به واسطه مشارکت فعال آنها در تعاونی‌های تولید صنایع دستی شده است و چه شواهد و مستندات در رابطه با توانمندسازی زنان در روستای برکه خلف قشم می‌توان شناسایی کرد.

مفهوم توانمندسازی

توانمندسازی به مفهوم فرآیند کسب امکان توانایی انتخاب در بستری که افراد، محروم از این امکان بوده‌اند، می‌باشد (۷) و سازمان ملل آن را یکی از حقوق اساسی بشر بیان کرده است (۸). توانمندسازی به اهمیت افزایش قدرت زنان تمرکز دارد و سعی می‌کند قدرت را کمتر به صورت برتری فردی به فردی دیگر و بیشتر از لحاظ توان زنان در جهت افزایش اتکا به خود و قدرت درونی شناسایی کند (۹). از دیدگاه محققین مطالعات زنان توانمندسازی به مفهوم اختیار، یعنی توانایی انتخاب، تصمیم‌گیری و عمل به آنچه فرد می‌خواهد و دربردارنده ارزش‌های ابزاری است که از دیدگاه نظری منجر به استقلال اقتصادی و بهبود مهارت‌هایی همچون ارتباطات و رهبری می‌شود و این عوامل به زنان کمک می‌کنند که در روند زندگی و جامعه خود تاثیرگذار باشند (۱۰).

توانمندسازی ظرفیت افراد برای انتخاب‌های موثر و تبدیل این انتخاب‌ها به اقدامات و نتایج مطلوب است (۱۱). نظریه‌پردازان توسعه، توانمندسازی را راهبردی موثر در کاهش نابرابری‌های جنسیتی در

1- European Geoparks Network

شیونز (۱۹۹۹) توانمندسازی را توانایی افزایش یافته افراد یا جوامع می‌داند به گونه‌ای که بتوانند بر سرنوشت خود تاثیر بگذارند. کول^۱ از توانمندسازی به عنوان فرآیندی که به افراد کمک می‌کند تا بتوانند بر عوامل تاثیرگذار زندگی شان کنترل پیدا کنند، یاد می‌کند. دسته‌بندی زیر از دیدگاه‌های مختلف به تعریف این واژه می‌پردازد:

ظرفیت‌ها، دسترسی به منابع و فرصت‌ها و راه رسیدن به توسعه پایدار می‌دانند. توسعه گردشگری با افزایش قدرت زنان و کنترل آنها بر منابع، می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی زنان داشته باشد. مشارکت زنان در گردشگری مزایایی از جمله توسعه اقتصادی در مناطق حاشیه‌ای، استفاده پایدار از منابع طبیعی و افزایش کنترل افراد محلی بر توسعه را به همراه دارد (۱۲).

جدول ۱- تعریف توانمندسازی از دیدگاه‌های مختلف

منبع	تعریف	دیدگاه
Merriam-Webster (2017)	- دادن اختیارات رسمی و قانونی یا توسعه فردی	عمومی
Friedmann (1992)	- رویکردی جهت توسعه با تأکید بر استقلال در تصمیم‌گیری، افزایش اعتماد به نفس و یادگیری اجتماعی	علوم سیاسی
Banducci et al. (2004) Kabeer (1999) Longwe(2002)	- حضور گروه‌های اقلیت در فعالیت‌های سیاسی - فرآیند کسب امکان توانایی انتخاب برای افراد محروم از این امکان - فرآیند کسب کنترل بیشتر بر تصمیم‌گیری‌های عمومی توسط زنان	مطالعات زنان
Rappaport (1987)	- فرآیندی که سبب تسلط یافتن افراد، جوامع و سازمانها بر مسائل می‌گردد	روانشناسی
Wallerestien and Brenstein (1988) Kreisberg (1992)	- تلاش افراد جهت شناسایی مشکلات و ارزیابی ریشه‌های اجتماعی و تاریخی آنها، پیش‌بینی جامعه ای سالم تر و تدوین راهکارهایی برای غلبه بر موانع - فرآیند تغییر افراد و گروه‌ها در تلاش برای کنترل منابع ارزشمند خود و افزایش مهارت‌های بین‌فردی و کسب شایستگی در حل مساله گروهی	- - آموزش
Cole(2006)	- فرآیند ایجاد خودمختاری، قدرت، اعتماد به نفس و سایر ابزارهای ضروری برای اعمال تغییرات و هموار کردن مسیر برای آینده ای بهتر	- اجتماعی
Aghazamani and Hunt (2017)	- فرآیندی چند بعدی، وابسته به موقعیت و بویا که آزادی و توانایی بهبود کیفیت زندگی را به عنوان تابعی از تعامل با گردشگری برای انسانها فراهم می‌کند	- گردشگری

1- Cole (2006)

ابعاد توانمندسازی

توانمندسازی از ابعاد مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. رولندز^۱ (۱۹۹۷) توانمندسازی را در قالب چهار شکل از قدرت تعریف کرده است: عاملیت (یعنی «قدرت نسبت به^۲»)، اشتراک (یعنی «قدرت با^۳»)، خودآگاهی (یعنی «قدرت درونی^۴») و تسلط (یعنی «قدرت بر^۵»).

«قدرت نسبت به» به افزایش توانایی افراد جهت انجام کاری بر مبنای اراده و در راستای تحقق اهدافشان اشاره دارد؛ «قدرت با»، افزایش توانایی افراد جهت درخواست کمک از دیگران برای رسیدگی به نیازها و علائق گروهی است؛ «قدرت درونی» نشان‌دهنده افزایش آگاهی، تسلط بر خود، احترام و خودآگاهی است؛ و «قدرت بر» نشان‌دهنده افزایش توانایی افراد در زمینه کنترل دیگران می‌باشد.

نویسندگانی چون شیونز (۱۹۹۹)، هور (۲۰۰۶)، کوریا و کالفوکورا (۲۰۱۲)^۶، راموس و پریدوکس (۲۰۱۴)^۷ معتقدند توانمندسازی در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، روانی و سیاسی نمود می‌یابد. فریدمن (۱۹۹۲)^۸ نیز این چهار بعد از توانمندسازی را در چارچوب خود به کار برد. اسکینوز (۱۹۹۹) بر اساس چارچوب وی چارچوبی از توانمندسازی ارائه می‌دهد تا اثرات اقدامات اکوتوریسم را بر جامعه محلی تحلیل کند. این چهارچوب چهار بعدی، راه‌های مختلف توانمندشدن جامعه را برای کنترل داشتن بر گردشگری و بهره‌مندی از مزایای آن نشان می‌دهد. از این دیدگاه توانمندسازی فرآیند و پیامد فرآیندی است که مزایای آن به صورت اقتصادی، اجتماعی، روانی و سیاسی مشهود است. توانمندسازی اقتصادی در قالب منافع مالی بلندمدت، توزیع برابر منافع اقتصادی نقدی مانند پول و غیرنقدی مانند بهبود تسهیلات زندگی و دسترسی جامعه محلی به منابع تعریف شده است. محققان نشانه‌های توانمندسازی اقتصادی را به‌طور مستقیم با منافع اقتصادی حاصل برای افراد محلی مرتبط می‌دانند. این منافع می‌تواند شامل اشتغال (۱۴)، مدیریت جامعه بر منافع مالی و دارایی‌های مولد، حفظ درآمدهای گردشگری در درون جامعه محلی (۱۵)، توزیع برابر منافع اقتصادی از جمله بهبود تسهیلات (به عنوان مثال منابع آبی)؛ دسترسی به منابع و مشاغل و برخورداری از اثرگذاری سیاسی در دسترسی به حقوق شغلی، مدیریت بهتر و مالکیت بومی باشد (۱۰، ۱۴).

توانمندسازی روانی زمانی نمودار می‌شود که گردشگران فرهنگ ساکنان جامعه محلی را به رسمیت بشناسند و برای آن ارزش قائل شوند. عزت نفس ساکنان با افتخار به داشته‌ها و سنت‌های بومی و تمایل بیشتر جهت اشتراک‌گذاری تجربیات و دانش محلی خود با گردشگران نشان داده می‌شود (۱۷، ۱۴، ۱۸). همچنین به رسمیت شناختن فرهنگ محلی توسط گردشگران باعث می‌شود که تمایل افراد بومی جهت آموزش و یادگیری مهارت‌های مختلف افزایش پیدا کند، امری که غالباً اثر مثبتی بر رفاه (از نظر اجتماعی و حرفه‌ای) بخشی از جامعه به ویژه زنان و جوانان دارد (۱۷).

توانمندسازی روانی بازتابی از اعتماد جامعه به توانایی خود جهت مشارکت عادلانه و مؤثر در برنامه ریزی، توسعه و مدیریت گردشگری است. شکلی از گردشگری که به هنجارهای فرهنگی حساس است و به سنت‌ها احترام می‌گذارد، می‌تواند موجب توانمندسازی گردد اما گردشگری که فرهنگ محلی را تضعیف می‌کند تأثیر منفی بر توانمندسازی خواهد گذاشت (۱۹). به بیان تیموتی، دانش بومی درباره منابع طبیعی و سنت‌های فرهنگی اغلب به‌عنوان یکی از ایجادکنندگان عزت نفس میان اعضای جامعه مقصد دیده می‌شود. این مسئله منجر به ایجاد غرور در کل افراد و جامعه نسبت به سنت‌هایشان و تمایل به اشتراک گذاشتن تجربه‌ها و دانش خود با دیدارکنندگان می‌شود. علاوه بر نقشی که در توانمندسازی اقتصادی جامعه دارد، توسعه مهارت‌های دستی می‌تواند با کمک کردن به حفظ سنت‌های فرهنگی و افزایش احترام به میراث جوامع عامل مهمی در توانمندسازی روانی باشد. توانمندسازی روانی در جامعه مقصد حس مالکیت ایجاد می‌کند که می‌تواند منجر به مباشرت بر سر حفاظت از منابع و رشد اشکال پایدار گردشگری شود. توانمندسازی روانی در ابتدا با افراد سر و کار دارد؛ اما با افزایش عزت‌نفس فردی و رشد اعتماد به نفس در افراد، توانمندی جامعه هم از طریق هویت اجتماعی جمعی تقویت می‌شود (۱۶).

توانمندسازی اجتماعی با تقویت حس انسجام و یکپارچگی جوامع به واسطه مشارکت در گردشگری نمایان می‌شود. افراد جامعه در انجام اقدامات مختلفی همچون ساخت و ساز یا بهبود زیرساخت‌ها و تسهیلات مختلف با یکدیگر همکاری می‌کنند. همچنین توانمندسازی اجتماعی منجر به ارتباط و همبستگی بیشتر بخش‌های مختلف جامعه با یکدیگر می‌شود و باعث ایجاد حس روحیه اجتماعی، افزایش مشارکت اجتماعی (۱۵، ۲۰)، بهبود مدیریت و کنترل جامعه بر فعالیت‌های گردشگری (۱۰، ۱۵)، انسجام اجتماعی و تعاملات بهتر جامعه محلی با گردشگران می‌شود (۱۰، ۱۷، ۱۴).

در آخر، توانمندسازی سیاسی زمانی رخ می‌دهد که گروه‌های ذینفع مختلف (به عنوان مثال، زنان و جوانان) به فرآیند تصمیم‌گیری دسترسی و در این فرآیند حق اظهار نظر داشته باشند، بدانند که نظر آنان در توسعه گردشگری اثرگذار است و جایی برای به اشتراک‌گذاری نگرانی‌های خود در مورد توسعه گردشگری در اختیار داشته باشند (۲۱، ۱۴، ۱۸، ۲۲).

پیشینه پژوهش

چرمپیان لنگرودی و بیگی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر توانمندسازی روانشناختی زنان روستایی" دریافتند که اخذ وام از منابع گوناگون، بیشترین اثر را بر توانمندسازی روان‌شناختی زنان روستایی شهرستان ساری دارد. زنان روستایی نسبت به زنان دیگر بیشترین وام را گرفته بودند. مفیدترین روش در ارائه خدمات ترویجی - آموزشی به زنان روستایی شهرستان، روش‌های گروهی مانند برگزاری

5- power over

6- Coria & Calfucura

7- Ramos & Prideaux

8- Friedman

1- Rowlands

2- power to

3- power with

4- power within

توانمندسازی زنان روستایی^۱ پی برد با وجود اینکه زنان طیف گسترده- ای از بازیگران توسعه هستند اما محدودیت‌ها و نابرابری‌های زیادی را در مشارکت دارند که به نتایج متفاوت و نابرابری برای زنان منجر می- شود. مشارکت زنان باعث توانمندسازی آنها می‌شود و تفاوت انگیزه برای مشارکت در میان زنان و مردان متفاوت است.

نقد پژوهش‌های انجام شده

مرور مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهد که حضور زنان و فعالیت آنان در صنعت گردشگری به توسعه توانمندی‌های آنان در ابعاد مختلف کمک کرده است و زنان علاقمند به کسب درآمد از این حوزه هستند. گردشگری نیز به عنوان صنعتی که تحولات ساختاری و فرهنگی زیادی در جوامع به همراه دارد بیان شده است. اکثر پژوهش‌ها با تمرکز بر این هدف انجام شده است که رشد صنعت گردشگری در یک منطقه سبب حضور بیشتر زنان در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی می‌گردد و این امر منجر به توانمندسازی زنان و رسیدن جامعه به اهداف پایداری می- شود. این پژوهش‌ها بدون در نظر گرفتن دیدگاه زنان، رشد فعالیت‌های گردشگری و حضور آنان در این صنعت را عاملی جهت توانمندسازی زنان می‌دانند. دیگر نقطه ضعف پژوهش‌ها، مورد بررسی قرار دادن توانمندسازی به عنوان یک نتیجه نهایی و نه به عنوان یک فرآیند می‌باشد.

در پژوهش‌های گردشگری مرتبط با توانمندسازی زنان در ایران، اکثر مطالعات و نتایج حاصل از آنها بر پایه چارچوب شیونز شکل گرفته‌اند. بنابراین، شرایط منحصر به فرد ایران خصوصاً در مقاصد گردشگری روستایی و برداشت زنان محلی از توانمندسازی کاملاً نادیده گرفته شده است. این امر منجر به شکاف قابل توجهی در پژوهش‌های مربوط به گردشگری و توانمندسازی شده است. همچنین بیشتر پژوهش‌ها با استفاده از روش‌های کمی به بررسی توانمندسازی زنان پرداخته‌اند، در حالیکه استفاده از روش‌های کیفی و انجام گفت‌وگوی عمیق می‌تواند نتایج معنادارتری به همراه داشته باشد.

سوالات پژوهش

۱. توسعه گردشگری در روستای برکه خلف باعث توانمندشدن زنان روستا به واسطه مشارکت فعال آنها در تعاونی‌های تولید صنایع دستی شده است؟
۲. چه شواهد و مستنداتی در رابطه با توانمندسازی زنان در روستای برکه خلف می‌توان شناسایی کرد؟

مورد مطالعه

روستای مورد مطالعه در این پژوهش روستای برکه خلف می‌باشد که در جنوب ایران در جزیره قشم و در مجاورت ژئوسایت دره ستارگان قرار گرفته است. این روستا در ۱۵ کیلومتری شهر قشم قرار دارد و راه اصلی ورود به ژئوسایت دره ستارگان می‌باشد. مجاورت با ژئوسایت دره

کارگاه‌های آموزشی و فرآوری محصولات کشاورزی است. مهم‌ترین مانع توانمندسازی روان‌شناختی زنان روستایی شهرستان، اعتماد نکردن زنان به یکدیگر و مهم‌ترین راهکار دادن وام و اعتبارات به زنان روستایی است.

نتایج تحقیق سعدی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان "تاثیر کسب و کارهای خانگی بر توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی" نشان داد که مدل طراحی شده معادلات ساختاری برای توانمندسازی زنان روستایی، منعکس کننده یک ارزش مطلوب و در حد انتظار است. علاوه بر این یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که توانمندی اجتماعی زنان در حد بالایی است و با نوع کسب و کار خانگی ارتباط معناداری دارد.

قنبری و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "عوامل موثر بر توانمندسازی زنان با تاکید بر بخش گردشگری، مطالعه موردی: شهر سی سخت" دریافتند از بین چهار عامل اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، مشارکت و زیرساخت به عنوان عوامل پیش‌برنده، عامل اقتصادی اولین و مهم‌ترین عامل است و از بین عوامل روان‌شناختی، سیاست‌گذاری، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساخت، فنی- آموزشی به عنوان عوامل بازدارنده نیز، عامل اقتصادی اولین و مهم‌ترین عامل است.

نتایج تحقیق نجفی کانی و وصال (۱۳۹۴) با عنوان "نقش مدیریت محلی در توانمندسازی زنان روستایی، مطالعه موردی دهستان استرآباد جنوبی شهرستان گرگان" نشان داد که مدیران محلی با عملکردهای خود تاثیر جالب توجهی در زمینه‌های مختلف اعم از ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب، افزایش درآمد، تقویت تعاونی‌ها و تشکل‌های زنان و همچنین توجه به مهارت‌های زنان روستایی در دهستان استرآباد جنوبی داشته‌اند.

شرانگا^۲ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود با عنوان "اثر توانمندسازی زنان در امنیت غذایی خانواده در مناطق روستایی استان کوازولو- ناتال" پی بردند که امنیت غذایی در خانواده‌های روستایی بسیار مهم است. امنیت غذایی در خانواده‌هایی بهتر است که سرپرستی آنها را زنان بر عهده دارند. زنان سرپرست خانوار سطوح بالاتری از اقتصاد، توانمندسازی سرمایه فیزیکی، روانی و مهارت‌های مدیریتی را دارند.

نتایج پژوهش ورما^۲ (۲۰۱۶) نیز با عنوان "جنسیت، کشاورزی و توسعه پایدار در هند: به حاشیه راندن زنان یا توانمندسازی" بیان کرد که با وجود بار اقتصادی سنگینی که بر دوش زنان در بخش‌های مختلف اقتصاد روستایی است، با محدودیت‌ها و موانعی روبرو می‌شوند که عمدتاً ساختاری هستند مانند تحرک، موانع ساختاری، کاهش فضای اجتماعی و غیره.

نتایج پژوهش محمود و همکاران (۲۰۱۲) با عنوان "اندازه‌گیری توانمندسازی زنان در مناطق روستایی بنگلادش" نشان داد که توانمندسازی زنان یک فرآیند پویا است و بررسی آن از لحاظ کمی روش‌های گوناگونی دارد مانند در دسترس بودن امکاناتی همچون ثروت خانواده، عزت نفس، آزادی تحرک و امکان درس خواندن.

بیدن^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود با عنوان "اقدام جمعی زنان در بازارهای کشاورزی آفریقای: محدوده عمل توسعه در حال حاضر برای

³ -Baden

¹ -Sharaunga

² - Verma

۱) مشاهده

در این روش پژوهشگر تنها به عنوان یک مشاهده گر بیرونی عمل می‌کند و ناظر بر شرایط است بدون اینکه هیچ‌گونه دخالتی در این فرآیند داشته باشد. به این روش مشاهده غیرمشارکتی گفته می‌شود. در بیشتر موارد محقق مشاهده‌گر تنها تعاملات و الگوهای ارتباطی گروه کوچکی از کل گروه را می‌تواند مشاهده کند و اطلاعاتی درباره اقدامات افراد کسب کند اما در بیشتر مواد پی بردن به دلایل اصلی و انگیزه اقدامات آنان از طریق مشاهده امکان‌پذیر نیست. محقق از طریق مشاهده می‌تواند به الگوهای غیرارتباطی موجود همچون چگونگی فعالیت افراد و میزان علاقه آنان، شیوه صحبت کردن، واکنشهای غیرکلامی مانند حرکات و زبان بدن، نوع لباس پوشیدن و ... نیز پی ببرد. در این روش، مشاهده موضوع موردنظر در شرایط طبیعی و چگونگی شکل‌گیری سوالاتی که در طی فرآیند مشاهده ایجاد می‌گردد از اهمیت زیادی برخوردار است (۳۰).

در گام اول پژوهشگر مشاهده‌گر از خود سوال می‌کند که چه نوع فعالیت مشارکتی را می‌توان در میان جامعه محلی مشاهده کرد. طی بررسی‌های اولیه در روستای برکه‌خلف مشخص گردید که مشارکت زنان در حوزه تولید صنایع دستی بسیار پررنگ است. همچنین این سبک از مشاهده ساختار خاصی ندارد و هر چیزی را که محقق می‌تواند در زمان حضورش مشاهده می‌کند و مشاهده و ادراک خود از یک گروه کوچک را به کل گروه پیوند می‌دهد. به طور کلی، الگوهای ارتباطی و غیر ارتباطی از طریق این روش مشاهده می‌شوند (۳۱). با توجه به زمان و شرایط موجود، روش مشاهده غیرمشارکتی برای این پژوهش انتخاب گردید و تمامی مشاهدات محققان طی مدت زمان حضورشان در روستا و در مکان‌های مختلف مانند مرکز اطلاعات دره ستارگان و فروشگاه صنایع دستی روستا صورت گرفت. آنها شاهد مشارکت زنان در فروشگاه صنایع دستی بودند اما دلایل و انگیزه مشارکت آنان با مشاهده مشخص نگردید. از اینرو طی گفت‌وگوهای صورت گرفته در مورد انگیزه‌های آنان برای مشارکت در فروشگاه صنایع دستی صحبت شد.

۲) مصاحبه کیفی

در مصاحبه‌های کیفی و گفت‌وگو محور تلاش می‌شود که فضای صمیمانه‌ای برای مصاحبه‌شوندگان فراهم شود. هدف اصلی اینگونه مصاحبه‌ها این است که فرد داستانی مانند داستان زندگی خود را روایت کند (۳۰). در این پژوهش نیز بنا به دلایلی که در رابطه با حساسیت موضوع بیان شد مصاحبه‌ها به شکل گفت‌وگو محور صورت گرفت. مصاحبه‌کننده موضعی منفعل داشت و در طی مصاحبه، سبک مصاحبه وی به شکل بیان درخواست انجام گردید. شخص مصاحبه‌شونده بخش فعال داستان‌سرایی است و احساس خود را از این طریق نشان می‌دهد (۳۱). در یک مصاحبه هدایت‌شونده پژوهشگر در ابتدا اطلاعات کلی در مورد مصاحبه و دلایل آن بیان می‌کند. پس از آن، مصاحبه‌شونده در پاسخ به سؤال اولیه پژوهشگر، در مورد داستان خود شروع به صحبت خواهد کرد. بخش اصلی اینگونه مصاحبه‌ها تمایل شخص مصاحبه‌شونده برای صحبت کردن است. او خود تصمیم می‌گیرد که

ستارگان و فعالیت بانوان روستا در تولید صنایع دستی به توسعه صنعت گردشگری در این روستا کمک زیادی کرده است. تعاونی صنایع دستی موجود در روستا در سال ۲۰۱۴ و با کمک دفتر برنامه کمک‌های کوچک سازمان ملل (SGP) شکل گرفته است و در حال حاضر ۳۰ نفر از زنان روستا به طور مستقیم عضو این تعاونی هستند و به تولید صنایع دستی بومی و فروش آن به گردشگران می‌پردازند.

تصویر ۱- نقشه ژئوپارک جهانی قشم

روش شناسی

پژوهش حاضر بر اساس رویکرد تفسیری، روش‌شناسی کیفی را برمی‌گزیند. هدف تفسیرگرایی این است که بدانند چگونه آزمودنی مورد پژوهش زندگی خود را درک می‌کند. این رویکرد به دنبال ایجاد و توسعه فهم زندگی اجتماعی و نیز کشف این مطلب است که افراد چگونه زندگی خود را تجربه کرده و در شرایط مختلف معنا را ایجاد می‌کنند (۴۳). در پژوهش حاضر، حجم نمونه بر اساس اینکه افراد، تجربه فعالیت در تعاونی صنایع دستی را داشته و زمان کافی برای پاسخ دادن به سؤالات و همچنین تمایل شخصی داشته باشند، انتخاب شدند. این گروه از زنان به عنوان مطلعین تحقیق انتخاب گردید و مصاحبه عمیق با آنان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش ترکیبی از روش‌های مشاهده، مصاحبه کیفی و پروتکل حافظه (به خاطر سپاری) به منظور کسب بیشترین و مهمترین اطلاعات در رابطه با موضوع مورد نظر می‌باشد. در ادامه اطلاعات جامعی در رابطه با هر روش ارائه می‌گردد.

حساسیت موضوع

به دلیل حساسیت موضوع مصاحبه‌ها در فضایی دوستانه و به شکل گفت‌وگو محور در محل فروشگاه تعاونی صنایع دستی روستا صورت گرفت تا بتوان شرایط موجود را بهتر لمس کرد و به واقعیت‌های بیشتری دست یافت. در همین راستا هیچ‌گونه یادداشت برداری و ضبط صدا در حین گفت‌وگوها انجام نشد تا جامعه محلی با آرامش بیشتر و به دور از اضطراب پاسخگوی سؤالات باشد. اگرچه با این روش ممکن است بخش‌هایی از مصاحبه فراموش شود اما مهمترین قسمت‌های آن به حافظه سپرده شد.

¹- Small Grants Programme

نقش تعاونی در این باره پرداخته شد. میزان استقلالی که زنان تجربه می‌کردند، مشکلاتی که در این مسیر با آن رو به رو بودند و همچنین برنامه‌های که پیش‌رو داشتند از دیگر مباحث مطرح شده با زنان بود.

جدول ۲- موضوعات اصلی

مباحث مطرح شده در مصاحبه‌ها	
تبادل میان فعالیت در حوزه صنایع دستی و زندگی شخصی	۱
میزان استقبال از دوره‌های آموزشی	۲
میزان رضایتمندی زنان از همکاری با تعاونی صنایع دستی	۳
جایگاه تعاونی صنایع دستی در چگونگی عرضه محصولات	۴
نحوه بازاریابی و فروش صنایع دستی	۵
میزان استقلال زنان شاغل	۶
مشکلات بالقوه هنرمندان صنایع دستی	۷
اقدامات انجام شده و برنامه‌های پیش‌رو	۸

قابلیت اعتماد تحقیق

مفاهیم روایی و پایایی مبتنی بر این فرض هستند که محقق در پی امور جهان‌شمول (قوانین) است و بنابراین می‌خواهد پژوهشی را انجام دهد که تعمیم‌پذیر و تکرارپذیر است. پژوهش تفسیری هیچ کدام از اینها را به عنوان اهداف بنیادی پژوهش نمی‌پذیرد. تأکید بر تعمیم‌پذیری بر این فرض استوار است که قوانین عام وجود دارند، در صورتی که دیدگاه‌های تفسیرگرا، واقعیت را به عنوان امری که در بستر اجتماعی ساخته می‌شود تلقی می‌کنند. تکرارپذیری زمانی یک پیش‌نیاز است که هدف تعمیم‌پذیری باشد، اما اگر برای انجام پژوهش دلایل دیگری وجود داشته باشد، چنین نیست (۴۳). لذا روایی کیفی به این معنا است که پژوهشگر صحت یافته‌ها را با به کار بستن شیوه‌های خاص بررسی می‌کند، در واقع پژوهشگران در پژوهش کیفی برای روایی یا اعتبار تحقیق به دنبال بررسی صحت^۱، قابلیت پذیرش^۲ یا قابل اعتماد بودن^۳ و معتبر بودن^۴ مطالعات خود هستند. پایایی یا پایداری کیفی نشان می‌دهد که رویکرد پژوهشگر با رویکرد پژوهشگران دیگر و همچنین در پروژه‌های دیگر ثابت و یکسان است (۴۳). پژوهش حاضر سعی نموده است استراتژی‌های اعتباربخشی را کسب نماید. این استراتژی‌ها عبارتند از مشارکت طولانی و مشاهده‌ی مداوم در میدان تحقیق، بررسی همکاران، تأیید مشارکت‌کنندگان و توصیف غنی (۴۳).

چه میزان درمورد جزئیات صحبت کند و چگونه داستان خود را ارائه دهد (۳۰).

در این پژوهش ابتدا اطلاعات کلی در مورد مطالعه و نحوه مصاحبه بیان گردید و گفت‌وگو با سوالات غیرمستقیم و اولیه شروع شد تا مصاحبه‌شوندگان دچار اضطراب و نگرانی نشوند. همچنین در طول مصاحبه هیچ گونه صدایی ضبط نگردید، یادداشت برداری صورت نگرفت و از تلفن همراه نیز جهت عکاسی یا فیلمبرداری استفاده نگردید. محل مصاحبه در فروشگاه صنایع دستی روستا که محل آشنایی برای زنان بود و احساس راحتی بیشتری در آنجا می‌کردند انتخاب شد.

۳) پروتکل حافظه (به خاطر سپاری)

جهت مستندنگاری داده‌ها در طی فرایند پژوهش از روش پروتکل حافظه پس از مصاحبه‌ها استفاده گردید. این روش قابلیت به خاطر سپاری و یادداشت برداری با جزئیات ممکن درباره مشاهدات را دارد. در یادداشت‌برداری‌ها سعی می‌شود پاسخ به سوالاتی از قبیل چه-چیزی، چه موقع، کجا، چه کسی، چگونه صورت بگیرد و تمامی یادداشت برداری‌ها بدون هیچ‌گونه تحریف و بلافاصله پس از انجام مصاحبه‌ها ثبت می‌گردد. در این روش محقق نام شخص مصاحبه‌شونده، زمان مصاحبه و محل مصاحبه را نیز مستند می‌کند (۳۲). یکی از مشکلات این روش و یا این نوع مستندنگاری، از دست دادن بخشی از داده‌های دقیق به دلیل عدم ضبط یا یادداشت‌برداری در طول مصاحبه‌ها است. همچنین گزینشی عمل کردن محقق به دلیل برداشت‌های ذهنی از موضوع مورد مشاهده، مسأله‌ای است که نیازمند بررسی بیشتری است (۳۱).

فرآیند پژوهش

به منظور کسب دیدگاه‌های متفاوت، با زنانی در سطوح مختلف سلسله مراتبی شاغل در بخش صنایع دستی صحبت گردید. معاون اداره صنایع دستی شهرستان قشم، مدیر تعاونی صنایع دستی صدف لب سیاه روستای برکه‌خلف و همچنین زنان شاغل در مرکز بازدیدکنندگان دره ستارگان از جمله این افراد بودند. اگرچه روند مصاحبه‌ها متغیر بود، اما موضوعات مطرح شده مشابه بود بنابراین می‌توان دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان را با یکدیگر مقایسه نمود.

از جمله مباحثی که مطرح گردید چگونگی ایجاد تعادل میان فعالیت در حوزه صنایع دستی و زندگی شخصی زنان بود، بسیاری از زنان متأهل و دارای فرزند بودند. همچنین با توجه به اینکه سازمان منطقه آزاد قشم دوره‌های آموزشی را در راستای افزایش مهارت‌آموزی زنان برگزار می‌کرد درباره کیفیت این دوره‌ها و میزان استقبال آنان گفت و گویی صورت پذیرفت. در رابطه با رضایتمندی آنان از همکاری با تعاونی صنایع دستی و جایگاهی که تعاونی در چگونگی عرضه قابلیت محصولات برای آنان داشت، صحبت شد. از آنجا که یکی از دغدغه‌های همیشگی آنان نحوه بازاریابی و فروش صنایع دستی بود، به

3- Trustworthiness

4- Authenticity

1- Accuracy

2- Credibility

از فروش هر محصول، ۱۰٪ از فروش در صندوق تعاونی قرار می‌گیرد (جهت انجام هزینه‌های جاری همچون پرداخت قبوض، کرایه مکان) و ۹۰٪ باقی‌مانده مستقیماً به تولیدکننده تعلق می‌گیرد. طبق گفته مدیر این تعاونی، تولید صنایع دستی همچون سوزن‌دوزی و لباس‌های سنتی بخشی از سبک زندگی مردمان این جزیره است و یکی از اهداف اصلی این تعاونی حضور پررنگ‌تر زنان در فعالیتهای اقتصادی روستا می‌باشد. تعاونی روستای برکه‌خلف یکی از موفق‌ترین تعاونی‌های جزیره است که در کنار مدیریت و سازمان‌دهی خوب آن، هم‌جواری با ژئوسایت دره ستارگان نیز در موفقیت آن تأثیرگذار بوده است. به‌گونه‌ای که از دیرباز و قبل از تاسیس این تعاونی نیز زنان به فروش صنایع دستی خود به گردشگران به ویژه در ایام تعطیل همچون نوروز می‌پرداختند. خانم رضوانی مدیر تعاونی صنایع دستی با ذکر این نکته که تولید صنایع دستی بخشی از سبک زندگی مردمان محلی و فرصتی مناسب برای کسب درآمد مستقل توسط زنان است خاطرنشان کرد حتی زنانی که معلم هستند ترجیح می‌دهند در وقت آزاد خود سوزن‌دوزی کرده و صنایع دستی مختلفی تولید کنند. از مشاهدات، به نظر می‌رسد که وی از فعالیت در تعاونی رضایت خاطر دارد.

یکی دیگر از موضوعات با اهمیت برای اکثر مصاحبه‌شوندگان، فرصت شرکت در نمایشگاه‌های صنایع دستی سالانه در تهران، شیراز و کیش است. این سفر به زنان این فرصت را می‌دهد تا ایده‌های مختلفی را برای کارهای هنری خود و همچنین سفارشات برای تولید صنایع دستی دریافت کنند. پس از انجام گفت‌وگوها و یافتن مستندات از فرآیند توانمندسازی زنان، سعی گردید ابعاد مرتبط با آن نیز مشخص شوند. زنان روستای برکه‌خلف با کمک پروژه SGP کسب و کار خود را ایجاد کرده بودند و اکنون بعد از گذشت چندین سال و اتمام حمایت‌های مالی پروژه، کسب و کارشان را به شکل پایدار پیش می‌بردند و تلاش می‌کردند گام‌های کوچکی برای تغییر جامعه روستای خود بردارند. به نظر می‌رسید همکاری و فعالیت با تعاونی برای زنان روستا رضایت بخش است، آنطور که یکی از مصاحبه‌کنندگان بیان کرد پس از اتمام تحصیلات دانشگاهی اش در شهر، به روستا برمی‌گردد و همکاری‌اش با تعاونی صنایع دستی را آغاز می‌کند و یا حتی برخی زنان شاغل ترجیح می‌دهند زمان آزاد خود را به این کار اختصاص دهند. تصمیم بر اینکه چه نوع محصولاتی تولید شوند مبتنی بر سلیقه، توانایی و تجربه زنان و بازخورد مشتریان است. با فروش هر محصول، تولیدکننده آن مستقیماً منتفع خواهد شد که این حس استقلال و توانمندی را به زنان القا می‌کند و سبب افزایش عزت‌نفس آنان می‌گردد. در ادامه یک رویکرد تحلیلی از ابعاد مختلف توانمندسازی به‌طور خلاصه بیان شده است:

در اولین قدم، محققین سعی کرده‌اند مشارکت طولانی و مشاهده‌ی مداومی در میدان تحقیق داشته باشد. آنها همچنین، نتایج تحقیق خود را به دو نفر از همکاران خود که آنها نیز تجربه‌ی کار میدانی و تحقیقاتی به شیوه‌ی کیفی داشته‌اند، ارائه کرده و از آنها در رابطه با اعتباربخشی داده‌هایشان سؤال پرسیده‌اند. در فرایند این مسئله، تعدادی از مفاهیم، بازبینی شد. در این مسیر، از تأیید مشارکت‌کنندگان نیز استفاده گردیده است. نتایج تحقیق حاضر به سه نفر از مطلعین ارائه شده و با استفاده از استراتژی تأیید مشارکت‌کنندگان، به تحقیق اعتبار بخشیده شده است. در نهایت، محققین همه‌ی توان خود را برای بررسی دقیق، غنی و با جزئیات تمام انجام داده‌اند. در واقع، همچنان که در کل تحقیق ارائه شده است، محققین سعی نموده‌اند همه‌ی مفاهیم تحقیق را با غنای فراوان و شواهد گسترده از متن سخنان مطلعین بررسی و تحلیل و تفسیر کنند و بدین طریق بر غنای اثر بیفزایند. همچنین، آنها در فرایند تحلیل علاوه بر متن مصاحبه، مشاهده‌های مستقیم در میدان تحقیق، یادداشت‌های حاصل از مشاهدات را مورد تحلیل و تفسیر قرار داده‌اند و بر دقت و عمق مفاهیم به دست آمده افزوده‌اند.

اتکا پذیری

پژوهشگران تحقیقات کیفی، به جای استفاده از پایایی که در تحقیقات کمی استفاده می‌شود، از اتکاپذیری استفاده می‌نمایند؛ زیرا یافته‌های پژوهش در هر صورت دچار تغییر و دگرگونی خواهند شد و به همین دلیل، باید تا آنجایی که امکان دارد، داده‌ها و نتایج قابل‌اتکا باشند. به همین دلیل، پژوهش حاضر نیز در این مسیر گام برداشته است. در این میان، بر اساس پیشنهادهای کرسول (۲۰۰۹) برای اتکاپذیری داده‌ها، سعی شد در گام اول، مصاحبه‌های تحقیق در محیطی آرام صورت گیرد و تمامی مصاحبه‌ها تا حد ممکن به حافظه سپرده شود. از جانب دیگر، محققین حالات چهره و دیگر عناصر قابل‌توجه در مطلع همچون وقفه‌ها، مکث‌ها، کشیدن صداها، بغض و غیره را نیز پس از مصاحبه یادداشت می‌کردند. همچنین برای اطمینان از عدم اشتباهات آشکار هنگام پیاده کردن داده‌ها، به طور مکرر متون اولیه بررسی می‌شد. آنها مکرراً از اینکه در تعریف مفاهیم تغییری به وجود نیامده، اطمینان حاصل می‌کردند. بدین طریق، سعی گردیده که تا حد ممکن اتکاپذیری داده‌ها و نتایج افزایش یابد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

تعاونی صنایع دستی روستای برکه‌خلف در سال ۲۰۱۴ و با کمک دفتر برنامه کمک‌های کوچک سازمان ملل (SGP) شکل گرفته است. در حال حاضر این تعاونی ۳۰ عضو مستقیم دارد که هر کدام از آنان نماینده گروهی از زنان است که به شکل غیرمستقیم با تعاونی صنایع دستی همکاری می‌کنند. وظیفه و مسؤلیت اصلی آنها تولید، سازماندهی و مدیریت صنایع دستی تولید شده در تعاونی می‌باشد. پس

جدول ۳- رویکرد تحلیلی از ابعاد مختلف توانمندسازی

ابعاد	مستندات از توانمندسازی در روستای برکه خلف	نقل و قول مستقیم
توانمندسازی اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> ایجاد شغل برای زنان (مستقیم/غیرمستقیم) استقلال اقتصادی 	<p>فتحیه (مدیر فروشگاه صنایع دستی):</p> <p>"تعاونی ما برای بیش از ۳۰ نفر شغل ایجاد کرد"</p> <p>"درآمد را برای خودم و خانواده‌ام خرج می‌کنم"</p> <p>عایشه (یکی از زنان شاغل در مرکز اطلاعات ژئوسایت دره ستارگان):</p> <p>"یک ماشین خریدم و دارم پولم را جمع می‌کنم که یک اقامتگاه بوم‌گردی بزنم"</p>
توانمندسازی اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> ایجاد تعاونی صنایع دستی شرکت در برنامه‌های آموزشی شرکت در نمایشگاه‌های صنایع دستی افزایش مهارت‌های اجتماعی با حضور در فروشگاه 	<p>فتحیه:</p> <p>"این تعاونی را با کمک SGP تاسیس کردیم"</p> <p>"در نمایشگاه‌های مختلفی در تهران و کیش شرکت کردیم"</p> <p>"نوبت کاری هر یک از خانم‌ها در فروشگاه هر دو هفته یک‌بار است"</p> <p>خانم گرامی (معاون اداره صنایع دستی شهرستان قشم):</p> <p>"ما دوره‌های آموزشی را برای زنان برگزار می‌کنیم"</p>
توانمندسازی روانی	<ul style="list-style-type: none"> پی بردن به ارزش دانش بومی خود پی بردن به منحصر به فرد بودن فرهنگ بومی خود 	<p>عایشه:</p> <p>"تولید صنایع دستی بخشی از سبک زندگی ما بوده است و اکنون فهمیدیم که چقدر برای دیگران جذاب است"</p> <p>"صنایع دستی ما فقط مختص این منطقه از ایران است و ما می‌خواهیم تلاش کنیم که یک استراتژی بازاریابی برای کل ایران داشته باشیم"</p>
توانمندسازی سیاسی	<ul style="list-style-type: none"> گسترش توانمندی‌های سیاسی 	<p>فتحیه:</p> <p>"من یکی از اعضای شورای روستامون هستم"</p>

محققین مطالعات زنان، توانمندسازی را ابزاری می‌دانند که به زنان کمک می‌کند تا با دسترسی به منابع، مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری و تغییر هنجارهای اجتماعی محدودکننده بتوانند

بحث و نتیجه‌گیری

کنترل بیشتری بر زندگی خود به دست آورند (۲۳). توانمندسازی به اهمیت افزایش قدرت زنان تمرکز دارد و سعی می‌کند قدرت را کمتر به صورت برتری فردی به فردی دیگر و بیشتر از لحاظ توان زنان در جهت افزایش اتکا به خود و قدرت درونی شناسایی کند (۹).

منظور از توانمندسازی اقتصادی زنان در درجه اول ایجاد اشتغال برای آنها است تا وابستگی اقتصادی آنها را به همسرانشان کاهش دهد و استقلال مالی کسب کنند. وجود تعاونی صنایع دستی در روستای برکه‌خلف و همکاری مستقیم و غیرمستقیم زنان روستا با این تعاونی سبب شده بود که از نظر اقتصادی وابستگی کمتری داشته باشند و بتوانند با درآمد حاصل از فروش محصولات، مایحتاج مورد نیاز خانواده خود را تامین کنند و با توجه به آگاهی آنان از زمینه‌های فعالیت در بخش گردشگری، برخی در فکر ایجاد کسب و کارهای دیگری در حوزه گردشگری همچون تاسیس اقامتگاه بودند. پیشتر گفته شد که اشتغال در حوزه گردشگری سبب افزایش تعاملات اجتماعی می‌گردد. از میان زنانی که با این تعاونی همکاری می‌کردند تعدادی که به صورت شیفی در فروشگاه نیز حضور داشتند و به ارائه توضیحات پیرامون محصولات و فروش صنایع دستی به گردشگران ایرانی و خارجی می‌پرداختند به نظر می‌رسید که از تعاملات اجتماعی بیشتری برخوردار بودند. آزادی یا تحرک اجتماعی برای زنان روستایی، اجازه دادن مردان به زنان برای انجام مسافرت به تنهایی (تغییر نگرش به علت مشاهده زنان گردشگر که به تنهایی به روستاهای مذکور سفر می‌کنند) و عضویت در گروه‌های اجتماعی است. در این پژوهش سفر کردن به تنهایی برای حضور در نمایشگاه بین المللی گردشگری تهران نیز برای برخی از زنان از سوی همسرانشان پذیرفته شده بود و ربطی به حضور گردشگران زن که به تنهایی به روستا می‌آمدند، نداشت.

همچنین تحقیقات تجربی نشان داده که زنان روستایی که در گردشگری روستایی مشارکت دارند، ترجیح می‌دهند به صورت تیمی کار کنند که این امر در مشارکت زنان در فروشگاه و رضایت آنان از این موضوع نیز نمودار بود. توانمندسازی روانی در ابتدا با افراد سروکار دارد. با افزایش عزت‌نفس و رشد اعتمادبه‌نفس فردی، توانمندی جامعه هم از طریق هویت جمعی تقویت می‌شود. ساده‌ترین نمود افزایش اعتمادبه‌نفس یک زن روستایی، حضور بیشتر وی در جمع است. توانمندی روانی زمانی روی می‌دهد که

توسعه گردشگری باعث ایجاد احساس غرور نسبت به سنت‌ها و فرهنگ‌ها شود و از آنجا که زنان معمولاً در قلب تلاش‌هایی هستند که برای حفظ سنت‌ها صورت می‌گیرد، می‌توان گفت علاقمندی بیشتر آنها نسبت به فرهنگ روستایی بیانگر توانمندسازی روانی آنهاست و این علاقه می‌تواند در نمودهایی از جمله تولید هنر و صنایع دستی، استفاده بیشتر از لباس‌های محلی، حفظ دانش بومی و ... خود را نشان دهد. پی بردن زنان به این موضوع که صنایع دستی منطقه‌شان برای گردشگران جذاب است و تنها مختص به این منطقه است سبب افتخار به داشته‌های بومی خود و تلاش برای معرفی بیشتر آن به بازدیدکنندگان گردیده است و به دنبال یافتن استراتژی بازاریابی مناسب جهت معرفی محصولات خود به بازار سایر بخشهای ایران بودند.

در این پژوهش یکی از تعاونی‌های موفق صنایع دستی در حوزه زنان مورد بررسی قرار گرفت، بنابراین بیشتر اطلاعاتی که کسب گردید مثبت بود. این تعاونی به دلیل عملکرد مثبتش توانسته بود به عنوان الگویی برای زنان در سایر روستاهای جزیره عمل کند. همچنین مدیران ژئوپارک به هم‌راستا بودن فعالیت این تعاونی‌ها با هدف پنجم توسعه که به موضوع برابری جنسیتی می‌پردازد تاکید داشتند و در این راستا برنامه‌های آموزشی را برای زنان سایر روستاها اجرا می‌کردند.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت‌کنندگان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت‌کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند و محققان به آن‌ها اطمینان دادند که نتایج تحقیق محرمانه خواهد بود.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش برگرفته از یک پروژه گردشگری در جزیره قسم می‌باشد. تمام نکات اخلاقی شامل امانت‌داری، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت‌کنندگان توسط پژوهشگران مدنظر قرار گرفته است.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از یک پروژه گردشگری در جزیره قشم است. نویسنده اول دکتری گردشگری و استاد مدعو گروه گردشگری مجتمع آموزش عالی بزم است. نویسنده دوم عضو هیات علمی گروه گردشگری مجتمع آموزش عالی بزم است.

تعارض منافع

این نوشتار مشاوره، مقاله برگرفته از یک پروژه گردشگری در جزیره قشم است. و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

References

1. Qeshm Geopark <http://qeshmgeopark.ir/>
2. Mojtabazadeh Khanghahi, H., & Parsai Raouf, P. Investigating the role of local communities in sustainable development according to the capabilities of Qeshm Geopark. Quarterly Journal of Tourism and Future Perspectives, 2014: No. 3, pp: 81-96.
3. Alrwajfah, M., Almeida-García, F., Cortes-Macías, R. Females' perspectives on tourism's impact and their employment in the sector: The case of Petra, Jordan. Tourism Management. 2020.
4. Amiri, S. The role of tourism in empowering rural women. Tehran: The thesis published by Allameh Tabatabai University. 2019.
5. Torabi Farsani, N. C., Coelho & C, Costa. "Geotourism and Geoparks as Novel Strategies for Socio-economic Development in Rural Areas". International Journal Of Tourism Redearch. 2011: pp. 68-81.
6. <https://globalgeoparksnetwork.org>
7. Kabeer, N. Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. Development and Change, 1999: 30(3), pp: 435-464.
8. United Nations: <https://www.un.org/en/>
9. Ahmadi, P. Examining the role of ecotourism development in entrepreneurship and women's empowerment in Aras Free Commercial-Industrial Zone. 2018.
10. Scheyvens, R. Ecotourism and the empowerment of local communities. Tourism Management, 1999: 20(2), pp: 245-249.
11. Rigaud, J. The theory of empowerment: A critical analysis with the theory evaluation scale. Journal of Human

- Behavior in the Social Environment. 2019.
12. World Tourism Organization : <http://unwto.org/>
 13. Aghazamani, Y. u. C, Hunt. Empowerment in tourism: a review of peer-reviewed literature. In: Tourism Review International. 2017: Vol. 21, pp. 333-346.
 14. Coria, J., & Calfucura, E. Ecotourism and the development of indigenous communities: The good, the bad, and the ugly. Ecological Economics, 2012 :73, 47-55.
 15. Ramos, A. M., & Prideaux, B. Indigenous ecotourism in the Mayan rainforest of Palenque: Empowerment issues in sustainable development. Journal of Sustainable Tourism, 2014: 22(3), pp:461-479.
 16. Timothy, D. J. "Empowerment and stakeholder participation in tourism destination communities" In A. Church, & T. Coles, Tourism, Power and Space. London and NewYork: Routledge. 2007: pp. 199-216.
 17. Jensen, Q. Social mediation in remote developing world tourism locations—the significance of social ties between local guides and host communities in sustainable tourism development. Journal of Sustainable Tourism, 2010: 18(5), 615-633.
 18. Boley, B. B., & McGehee, N. G. Measuring empowerment: Developing and validating the resident empowerment through tourism scale (RETS). Tourism Management, 2014: 45, 85-94.
 19. Cole, S. Information and Empowerment: The Keys to Achieving Sustainable Tourism, Journal of Sustainable Tourism. 2006: No. 607, 2006.
 20. Boley, B. B., Maruyama, N., & Woosnam, K. M. Measuring empowerment in an eastern context: Findings from Japan. Tourism Management, 2015: 50, pp: 112-122.
 21. Farrelly, T. A. Indigenous and democratic decision-making: Issues from community-based ecotourism in the Boumā National Heritage Park, Fiji. Journal of Sustainable Tourism, 2011: 19(7), pp: 817-835.
 22. Weng, S., & Peng, H. Tourism development, rights consciousness and the empowerment of Chinese historical village communities. Tourism Geographies, 2014: 16(5), pp: 772-784.
 23. Kabeer, N. "Women's Economic Empowerment and Inclusive Growth; Labor Markets and Enterprise Development," SIG Working Paper 2012, Ottawa: IDRC and DFID.
 24. United Nations: <https://www.un.org/en/>, 1998
 25. Shaditalab, J., Wahabi, M., & Vermaziar, H. Income poverty is only one aspect of the poverty of female heads of the household. Scientific research quarterly of social welfare. 2004. 4(17).
 26. Chant, S. Women, girls, and world poverty: empowerment, equality or essentialism? International Development Planning Review, 2016.
 27. Bradshaw, S., Chant, S., & Linneker, B. Challenges and Changes in Gendered Poverty: The Feminization, De-Feminization, and Re-Feminization of Poverty in Latin America. Feminist Economics, 2018:25 pp: 119-144.
 28. Cattaneo, L. B., & Chapman, A. R. The process of empowerment: A model for use in research and practice. American Psychologist, 2010: 65(7), 646.
 29. Fair, C., Littman, R., Malhotra, N., & Shapiro, J. Relative Poverty, Perceived Violence, and Support for Militant Politics: Evidence from Pakistan. Political Science Research and Methods, 2016: 6(1): 57 – 81.
 30. Weischer, C. Sozialforschung. UVK, Konstanz. 2007.
 31. Lamnek, S. u. C, Krell. Qualitative Sozialforschung. (Beltz) Weinheim, Basel.

- 2016.
32. Kruker, V.M. u. J. Rauh . Arbeitsmethoden der Humangeographie. WBG, Darmstadt. 2005.
33. Chermchian Langroudi, M., & Ali Beigi, A. Investigating factors affecting the psychological empowerment of rural women, Journal of Women's Sociology, 2012: 4(13): pp:165-192.
34. Saadi, H., Jalilian, S., & Yaqoubi Farani, A. The impact of home businesses on the social empowerment of rural women, Women and Society, 2013: 5(3): pp:107-85.
35. Ghanbari, A., Derakhshan, E., Hassan-zadeh, M., & Gerami zadeh, A. Factors affecting the empowerment of women with an emphasis on the tourism sector, a case study: Si-Skhet city, Journal of Social Studies of Tourism, 2015: 4(8):pp:127-153.
36. Najafi Kani, A., & Wesal, Z. The role of local management in empowering rural women, a case study: Southern Estrabad district of Gorgan city, human settlements planning studies, 2014: 10(30): pp:47-56.
37. Farzi-zadeh, Z., Motavaseli, M.,& and Taleb, M. Sociological investigation of social and economic empowerment, local understanding of it, factors affecting its growth and obstacles in rural women's society, Rural Development, 2012: 5(1): pp:1-40.
38. Sharaunga, S., Mudhara, M., & Bogale, A. Effects of 'women empowerment' on household food security in rural KwaZuluNatal province. Development Policy Review, 2016: 34(2), 223-252.
39. Verma, S. Gender, Agriculture and Sustainable Development in India: Women's Marginalization or Empowerment. In Third ISA Forum of Sociolog. Isaconf. 2016:pp. 10-14.
40. Cunningham, K., Ploubidis, G. B., Menon, P., Ruel, M., Kadiyala, S., Uauy, R., & Ferguson, E. Women's empowerment in agriculture and child nutritional status in rural Nepal. Public health nutrition. 2015: 18(17), 3134-3145.
41. Mahmud, S., Shah, N. M., & Becker, S. Measurement of women's empowerment in rural Bangladesh. World Development, 2012: 40(3), 610-619.
42. Baden, S. Women's collective action in Africa agricultural markets: the limits of current development practice for rural women's empowerment. Gender & Development .2013: 21(2), 295-311.
43. Creswell, J. (2009). Qualitative Inquiry & Research Design, Second Edition, California: Sage Publication.

